

УДК 343.9+343.43

О.М. ГАЛКІНА, Харківський національний університет внутрішніх справ

ДЕЯКІ КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Ключові слова: боротьба з торгівлею людьми, правоохоронні органи, взаємодія

Торгівля людьми представляє собою один з найбільш жорстоких і цинічних видів організованої злочинної діяльності, що спрямований проти Людини, який інтенсивно розвивається й досягає загрозливих розмірів. Зріст масштабів цього явища є одним з найнебезпечніших тенденцій сьогодення. Явище, яке англійською мовою називається словом *trafficking*, одночасно означає торгівлю наркотиками, рабами й незаконну торгівлю взагалі [1, с.1495], захопило десятки країн, у тому числі й Україну.

Проблеми протидії торгівлі людьми не залишалися поза увагою вчених, про що свідчать роботи О.М. Бандурки, Т.І. Возної, Н.О. Гуторової, С.Ф. Денисова, Л.Д. Єрохіна, В.А. Козака, Н.І. Карпачової, В.М. Куца, Б.В. Лизогуба, К.Б. Левченко, В.М. Набоки, А.М. Орлеана, М.І. Хавронюка та інших, але не слід стверджувати й того, що вони знайшли своє остаточне вирішення, а тому й досі залишаються актуальними. З одного боку вони зачіпають права людини, торкаються питань міграції населення, пов'язані з організованою злочинністю та корупцією, а з другого – потребують як скоординованих дій правоохоронних органів України між собою, так і здійснення спільних оперативних-розшукових дій з правоохоронними органами зарубіжних країн, узгодження з ними процесуальних процедур.

Метою цієї статті є з'ясування найбільш важливих проблемних питань протидії торгівлі людьми в Україні, а також надання окремих пропозицій щодо вдосконалення механізму протидії цьому виду злочину. Наукова

новизна роботи визначається аспектом дослідження сучасного стану діяльності правоохоронних органів щодо протидії торгівлі людьми в Україні, окресленням найбільш гострих питань в роботі окремих міністерств і відомств та запропонованих шляхах їх вирішення. Відповідно до сформульованої мети, завданням статті є аналіз сучасного стану торгівлі людьми в Україні, причин та умов, що її породжують для розробки оптимальних кримінологічних заходів протидії цьому явищу.

Поняття “торгівля людьми” можна визначити з назви ст.149 КК України “Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини” [2] та з диспозиції ч.1 цієї статті, яка передбачає відповідальність, зокрема, за продаж, іншу оплатну передачу людини та здійснення стосовно неї будь-якої іншої незаконної угоди, пов'язаної з законним чи незаконним переміщенням за її згодою або без згоди через державний кордон України для подальшого продажу чи передачі іншій особі (особам) зі спеціальною метою [3, с.5].

Обдурених та ошуканих українців вивозять за кордон із метою залучення до секс-індустрії, боргової кабали, втягнення в заняття злочинною діяльністю, жебрацтвом, усиновлення в комерційних цілях, використання у збройних конфліктах або як біосировини чи робочої сили [3, с.3].

Щодо проблеми торгівлі людьми, міжнародні законодавці поділили країни світу на 3 блоки:

- країни призначення (Греція, Данія, Іспанія, Італія, Кіпр, Нідерланди, Норвегія, США, Швеція, Швейцарія та ін.);
- країни постачання (Азія, Африка, Болгарія, країни колишнього Радянського Союзу, Словенія, та ін.);
- країни транзиту (Болгарія, Польща, Португалія, Румунія, Словенія та ін.).

Такий поділ дає можливість не тільки оцінити масштаби існуючої проблеми, а й знайти найбільш доцільний для кожного із блоку шлях протидії їй [4, с.16].

Україна займає одне з перших місць у списку “країн-постачальників рабів”, опублі-

кованому Центром ООН по запобіганню міжнародних злочинів, та одночасно виконує всі ці функції. Сьогодні немає жодного регіону, в якому би не було зареєстровано цього виду злочину. Його динаміка за останні три роки в Україні має наступний вигляд: у 2005 році – 415 злочини [5], у 2006 – 376, у 2007 – 359 [6]. Тільки за останні півроку органами внутрішніх справ в Україні зареєстровано 243 факти торгівлі людьми, передбачених ст.149 КК України (торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини) [7]. Особливо це явище охопило Дніпропетровську (24 злочини), Донецьку (26 злочинів), Луганську (20 злочинів) та Харківську (25 злочинів) області, наявна кількість фактів торгівлі людьми яких складає майже 40 % від загальної кількості даного виду злочину по всій Україні. Однак наявні статистичні дані не відображають реального стану справ на місцях у зв'язку з тим, що злочини, що розглядаються, мають характер підвищеної латентності.

Слід зазначити, що найкраще сьогодні в Україні налагоджена взаємодія між неурядовими організаціями, зайнятими в рішенні проблем торгівлі людьми. Діяльність таких організацій, спрямована на запобігання торгівлі людьми та надання допомоги потерпілим. У протидії торгівлі людьми співпраця неурядових організацій як на міжнародному, загальнонаціональному, так і на місцевих рівнях (в області, місті, районі) має важливе значення. Найвпливовішими із них є Жіночий консорціум ННД-США, Спілка жінок України, “Жіноча Громада”, Міжнародний жіночий правозахисний центр “Ла Страда-Україна”, який, доречі, активно взаємодіє не тільки з іншими неурядовими організаціями України, але й з Агентством Міжнародного Розвитку США, Консорціумом неурядових організацій СНД - США, Міжнародною жіночою правозахисною групою; Міжнародною організацією міграції.

Правоохоронні органи України зіткнулись зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми на початку 90-х років минулого століття.

Указом Президента України від 18.02.2002 року № 143 “Про заходи щодо дальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян” [8] визначено, що боротьба з торгівлею людьми є одним із пріоритетних напрямків діяльності правоохоронних органів України.

Відповідно до наказу Міністра внутрішніх справ України від 29.08.2005 року створено самостійний структурний підрозділ Центрального апарату МВС України - Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, який входить до блоку кримінальної міліції. Створенням цієї структури визнана серйозність і масштабність проблеми та необхідність вжиття комплексних заходів щодо обмеження поширення цього явища. Протидія торгівлі людьми на національному рівні – це комплексна проблема, до вирішення якої залучені співробітники багатьох міністерств та відомств, але з часу створення в МВС України цього Департаменту та аналогічних управлінь в обласних Управліннях МВС, які підкоряються винятково керівникам регіональних Управлінь, головна роль у протидії цьому виду злочину відводиться саме цим структурам.

Основні зусилля Департаменту спрямовуються на організаційне та практичне забезпечення виконання завдань з попередження та протидії торгівлі людьми, незаконній міграції, злочинам у сфері суспільної моралі (створенню або утриманню місць розпусти і звідництва, сутенерству, примушуванню чи втягненню до заняття проституцією, розбещенню неповнолітніх), незаконним діям щодо усиновлення (удочеріння), порушенню встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини, насильницькому донорству, виготовленню та розповсюдженню продукції порнографічного характеру, у тому числі в мережі Інтернет, а також протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних від таких злочинів [9, с.1].

Найбільш важливим щодо протидії торгівлі людьми в Україні є наступне.

По-перше, жертви злочинів від торгівлі

людьми не звертаються в правоохоронні органи, а також не бажають свідчити в суді через побоювання несприятливих наслідків для себе та своїх близьких.

По-друге, доступність і дешевизна транспортування “живого товару” з Центральної та Східної Європи до країн Західної Європи, величезні прибутки обумовили монополізацію цього вигляду злочинної діяльності з боку організованої злочинності. Злочини скоюються організованими злочинними групами з чітким розділенням ролей між учасниками, що значно ускладнює процес розкриття вчинених ними злочинів. До того, на жаль, на даний момент відсутня системність у заходах із розкриття даного виду злочину щодо порядку взаємодії правоохоронних органів країн походження “живого товару” і правоохоронних органів країн транзиту і призначення. Серед інших проблем - недостатня кількість кваліфікованих співробітників, що протистоять злочинності, пов’язаній з торгівлею людьми.

Торгівля людьми – це недопустиме суспільне явище, якому необхідно рішуче протидіяти, і в першу чергу, на законодавчому рівні. З метою створення умов для протидії торгівлі людьми та пов’язаній з нею злочинній діяльності, 07.03.2007 року постановою Кабінету Міністрів України було затверджено Державну програму протидії торгівлі людьми на період до 2010 року [10], якій передувала Комплексна програма протидії торгівлі людьми на 2002-2005 роки. Однак, аналіз результатів її виконання показав, що економічні проблеми, незадовільний стан справ на ринку праці, високий рівень безробіття та низька якість життя населення і далі змушують громадян шукати роботу за кордоном.

За цей проміжок часу, з якого діє ця Програма, виявилася також низка недоліків, зокрема, в роботі окремих міністерств і відомств. Має місце невиконання міністерствами Державної програми протидії торгівлі людьми. На жаль, на реалізацію згаданої Держпрограми багатьма міністерствами не закладено ко-

птів. Також існує нерозуміння того, що результати виконання програми повинні бути обов’язковими, і подаватись кожним міністерством по пункту заходу, за який вони відповідають. На нашу думку, існує необхідність здійснення міністерствами та відомствами координації роботи з протидії торгівлі людьми та постійного надання зацікавленими відомствами пропозицій стосовно внесення змін до Державної програми щодо наповнення її кількісними та якісними показниками.

Наступна проблема – це відсутність в Україні єдиних державних положень про методи роботи, а тому якість та функціонування механізмів взаємодії на регіональному рівні відрізняються в кожній області. Так само відрізняється і рівень залучення державних установ до існуючих схем співробітництва на національному та регіональному рівнях. Можна сказати, що у багатьох випадках партнерство залежить від особистих стосунків співробітників таких установ.

Окрім того, існує нагальна потреба у розробці певного механізму, який регулював би порядок дій щодо протидії торгівлі людьми, виявлення жертв, надання їм допомоги та реінтеграції - це питання можна вирішити, насамперед, створенням міжвідомчої робочої експертної групи.

Таким чином, сьогодні є нагальним подальше вдосконалення законодавства, форм і методів практичної діяльності правоохоронних органів та інших державних та міжнародних організацій щодо протидії торгівлі людьми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Trafficking // Black’s Law Dictionary: 6th ed. / Henry Campbell Black; St.Paul, Minn. West Publishing Co., 1990. – P. 1657.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року (з наступними змінами та доповненнями) // ВВР України. – 2001. – № 25-26. – Ст.131.
3. Щодо розкриття та розслідування торгівлі людьми : методичні рекомендації / уклад. : О. М. Литвинов та ін. ; Харк. нац.

ун-т внутр. справ, Науково-дослідна лабораторія з проблем розкриття злочинів. – Х. : ХНУВС, 2006. –73 с.

4. Возна Т. І. Діяльність правоохоронних органів і неурядових організацій та їх взаємодія щодо запобігання та боротьби з торгівлею людьми : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Т. І. Возна ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2003. –207 с.

5. Статистика МВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/48496>. - 18.09.2008.

6. Статистика МВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/53966>. - 18.09.2008.

7. Статистика МВС [Електронний ресурс].

– Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/125702>. - 18.09.2008.

8. Указ Президента України “Про заходи щодо дальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян” : від 18.02.2002 р., № 143/2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 8. – Ст. 331.

9. Наказ МВС України “Про Положення про Департамент боротьби зі злочинами, пов’язаними з торгівлею людьми МВС України” : від 20.10.2005 р., № 31.

10. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної програми протидії торгівлі людьми на період до 2010 року” : від 07.03.2007 р., № 410 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 18. – Ст. 718.

Галкіна О. М. Деякі кримінологічні аспекти протидії торгівлі людьми / О. М. Галкіна // Форум права. – 2008. - № 3. – С. 93-96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-3/08gomptl.pdf>

Досліджено сутність, форми та причини поширення торгівлі людьми. Приділено увагу найбільш важливим питанням щодо протидії торгівлі людьми в Україні; надані деякі пропозиції щодо вдосконалення механізму означеної протидії.

Галкіна Е.Н. Некоторые криминологические аспекты противодействия торговле людьми

Исследуются сущность, формы и причины распространения торговли людьми. Уделено внимание наиболее важным вопросам о противодействии торговле людьми в Украине; даны некоторые предложения по усовершенствованию механизма этому противодействию.

Galkina O.M. Some Criminological Aspects of Trafficking in Human Beings Opposition

Forms and the reasons of distribution of trade are investigated by people essence. The attention is given to the most important questions on counteraction to trade in people in Ukraine; some offers on improvement of the mechanism are given to this counteraction.